

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kivikoski, Sanna

Title: Kirjoittaminen on suhteiden solmimisen harjoittelua

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Kivikoski & University of Jyväskylä, Department of Arts and Culture Studies, 202

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kivikoski, Sanna (2020). Kirjoittaminen on suhteiden solmimisen harjoittelua. *Scriptum : Creative Writing Research Journal*, 7 (2), 95-102. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202010166262>

Sanna Kivikoski

Kirjoittaminen on suhteiden solmimisen harjoittelua

ARVIO:

Zoe Charalambous (2019) *Writing Fantasy and the Identity of the Writer: A Psychosocial Writer's Workbook. Palgrave Studies in Creativity and Culture. Switzerland: Palgrave Macmillan.* DOI 10.1007/978-3-030-20263-7

Aina aika ajoin käy niin, että teksti yllättää kirjoittajansa: ”En tiennyt osaavani kirjoittaa näin. Tämähän on kuin jonkun toisen tekstiä!” Tällaisiin toiseuden kokemuksiin pureutuu tutkija, kirjoittamisen opettaja Zoe Charalambous teoksessaan *Writing Fantasy and the Identity of the Writer: A Psychosocial Writer's Workbook*. Sen lähtökohtana on, että tietynlaiset, lacanilaisesta psykoanalyysistä vaikutteita ottavat kirjoitusharjoitukset rakentavat kirjoittajaidentiteettiä, sillä ne auttavat kirjoittajaa tiedostamaan kielellisiä kaavoja niin omassa tekstissään kuin kirjoittamista koskevassa puheessaan. Näiden toiseuden hetkien reflektointi avaa ovia uudelleenlaiseen ajatteluun ja kirjoittamiseen.

Charalambous esittää, että kielen materiaalisuus on yksilön suhdetta symboliseen, kuten yhteiskuntaan. Monitulokintaisten kirjoitusharjoitusten äärellä ”kuka minä olen?”

ei löydä paikkaansa vain kirjoittajan sisäisessä maailmassa vaan myös siinä ympäristössä, jossa hän kirjoittaa. Teoksessaan Charalambous määrittelee kirjoittajaidentiteetin moniulotteisena sosiokulttuurisena ilmiönä. Hän kannustaa kirjoittajia, kirjoittamisen opettajia ja tutkijoita tarkastelemaan niitä tarinoita, joita kerromme itsellemme luovuudesta ja kirjoittamisesta. Kirjoittamisessa ei ole koskaan kyse vain tekstin tuottamisesta vaan myös kirjoittajan suhteesta toiseuteen.

KIRJOITTAJAIDENTITEETTI KIRKASTUU TOISEUDEN KOKEMUKSISSA

Charalambous yhdistää kekseliäästi teoksessaan monografiaa ja kirjoitusopasmaista työkirjaa. Molemmat lähestymistavat pohjaavat hänen väitöstutkimukseensa, jossa hän tarkastelee monitulkintaisten kirjoitusharjoitusten merkitystä kirjoittajaidentiteetin rakentumisessa. Charalambous piti lontolaisille yliopisto-opiskelijoille luovan kirjoittamisen kurssin, jonka aikana hän hyödynsi tehtävänannoltaan monitulkintaisia kirjoitusharjoituksia. Hän analysoi opiskelijoiden tekstejä sekä haastatteli heitä kurssin jälkeen kirjoittamisen kokemuksista. Syntyi kirjoittamisen fantasian käsite (eng. writing fantasy), joka kuvaa niitä tiedostamattomia oletuksia, joita meillä on kirjoittamisesta ja itsestämme kirjoittajina. Charalambousin kurssilaiset pääsivät näihin käsityksiin käsiksi kirjoitusharjoitusten avulla, joiden ohjeistus oli monitulkintainen ja toteutus toiseuden kokemuksille tilaa tekevä. Charalambous esittelee teoksessaan kuusi tällaista kirjoitusharjoitusta, jotka ovat muunnelmia

tutuista, kirjoittamisen opetuksessa paljon käytetyistä tekniikoista. On vapaata kirjoittamista, tekstin tuottamista lyhyiden lauseiden pohjalta sekä itselleen vastakkaisen äänen kokeilemistä. Oleellista on, että harjoitusten ohjeistus on monitulkintainen. Tekstin virtaa rajoittaa vain ajastin, aivan kuin psykoanalyytikon huoneessa. Kirjoitettua tekstiä tärkeämpää on se, mitä kirjoittaja päättää kirjoittaa, eli miten hän tulkitsee tehtävänannon. Kirjoitusharjoitus ottaa ikään kuin psykoanalyytikon roolin ja paljastaa kirjoitustyylistä sellaisia ulottuvuuksia, toiseuden halua, josta kirjoittaja ei ole aiemmin ollut tietoinen. Näin kirjoittaja oppii löytämään toistuvia kielellisiä kaavoja tekstistään. Näitä ovat esimerkiksi sanat, kuvat, toistot tarina-aineksessa, teemat ja symbolit. Ne heijastelevat kirjoittajan ainutlaatuista suhdetta kieleen eli siihen tapaan, jolla hän rakentaa merkitystä. Toistuvat kielelliset ainekset paljastavat kirjoittajan henkilökohtaisen kirjoittamisen fantasian.

Charalambousin esittelemät harjoitukset ammentavat vaikutteita lacanilaisesta psykoanalyysistä. Siksi pelkkä kirjoitusharjoitusten tekeminen ei riitä. Tehtyä ja koettua pitää myös reflektoida ja analysoida. Vain näin kirjoittaja ja kirjoittamisen opettaja voivat päästä kiinni kirjoittajan kirjoittamisen fantasiaan. Tällainen työskentely vapauttaa kirjoittajassa torjuttuja mahdollisuuksia, ja hän alkaa löytää kirjoittajuudestaan ja ilmaisustaan uusia puolia. Esimerkiksi, kun Charalambous ohjeisti opiskelijoitaan kirjoittamaan vastakkaisella äänellä kuin he yleensä tekevät, opiskelijat yrittivät aluksi etsiä ratkaisua niin kerronnallisista keinoista, tyylistä kuin tekstilajista. Opiskelijat ymmärsivät kuitenkin vähitellen, että he eivät voi koskaan tavoittaa tuntematonta toiseutta. Sen sijaan he kirjoittivat fantasiaansa

toiseudesta ja pyrkivät sovittamaan sitä omaan kirjoittajajäsentiteettinsä.

Lacanalainen ajattelu pohjaa imaginaarisen, symbolisen ja reaalisen kolmijakoon. Näiden kolmen, keskenään hyvin erilaisen rekisterin yhteensovittaminen on läsnä myös luovassa kirjoittamisprosessissa. Imaginaarinen sulkee sisäänsä sekä minuuden, joka havaitsee, että minuuden, joka tulee havaituksi. Kirjoittaja kohtaa kirjoittamisprosessin eri vaiheissa imaginaariset odotuksensa. Symbolinen eli kielellinen rekisteri liittyy lacanalaisen ajattelun semioottiseen perinteeseen. Symbolinen järjestelmä perustuu eroihin. Siten se aiheuttaa railon imaginaariseen, jota luonnehtii kaltaisuus. Tästä ristiriidasta kumpuavat toiseuteen kohdistuvat halut myös kirjoittamisessa. Lacanalainen reaalinen rekisteri edustaa tavoittamatonta todellista; kaikkea sitä, mitä ei voida havaita tai symboloida. Sen yhteensovittaminen symboliseen ja imaginaariseen on mahdotonta, koska ne ovat perustavalla tavalla erilaisia. Tämä kaltaisuus-eroavaisuus-mahdoton-kolmijako on läsnä myös kirjoittamisprosessissa. Kirjoittaja sovittaa itseään koko ajan ympäröiviin sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin ilmiöihin, mutta myös sisäiseen toiseuden ja minuuden vuoropuheluun

KIRJOITAMME OLLAKSEMME VAPAITA

Charalambous esittää, että meillä kaikilla on mielensisäisiä merkitsijöitä, jotka ovat kulkeneet mukamme koko elämämme ja jotka saattavat seistä ajattelumme ja kirjoittamisemme tiellä. Esimerkiksi yksi ei suostu koskaan käyttämään novelleissaan minäkertojaa, toinen haluaa aina

kirjoittaa mahdollisimman yleisellä tasolla välttääkseen tuntemattoman kohtaamisen. Nämä estot olisivat kuitenkin purettavissa, koska ne ovat imaginaarisia. Kirjoittamisen estojen dekonstruointi tapahtuu kirjoittamisen fantasian metodissa kiinnittämällä huomio siihen, mitkä merkitsijät toistuvat kirjoittajan tekstissä ja puheessa. Merkitsijöissä tapahtuvat muutokset kertovat aina siitä, että kirjoittajaidentiteetti on avartunut kirjoitusharjoitusten ja niiden reflektoinnin myötä.

Lacanalaisessa teoriassa fantasia on tarina, joka toimii puolustusmekanismina. Kerromme tätä tarinaa itsellemme yhä uudestaan välttääksemme sitä ahdistusta, joka syntyy toiseuden halustamme. Lacanalainen fantasian käsite viittaa myös identiteetin muodostumiseen ja muokkautumiseen. Charalambous alleviivaa, että meillä kaikilla on fantasia kirjoittamisesta eli henkilökohtainen oletus siitä, keitä me olemme kirjoittajina, ja mikä on meidän tapamme kertoa tästä olemisen tavasta. Jokaisella meistä on ainutlaatuinen suhde kieleen, joka paljastaa sekä yksilölliset että yhteisölliset toiseuteen kohdistuvat halumme. Näin Charalambous avaa uusia näkökulmia poetiikkaan ja sen rakentumiseen. Esimerkiksi se, mitä kirjoittaja tulkitsee kirjoitusharjoituksella ajettavan takaa, voi paljastaa hänen kirjoittamisen fantasiansa sekä sen takana piilevän kirjoittajaidentiteetin. Vain tällaiset toiseuden kokemukset vapauttavat kirjoittajan estoista. Charalambousin mielestä luovan kirjoittamisen opetuksen tulisi pyrkiä juuri tähän vapautumisen kokemukseen.

Writing Fantasy and the Identity of the Writer: A Psychosocial Writer's Workbook -teoksen merkittävin ansio onkin, että se tarkastelee luovaa kirjoittamisprosessia oppimise-

na. Luova kirjoittaminen edellyttää aina tulkitsemista sekä kielen ainesten manipulaatiota. Charalambousin kokeellinen ja reflektiivinen tulkintatapa kirjoittamisesta eroaakin merkittävästi kirjallisuuskritiikistä, joka tutkii ja arvioi, sekä palautteesta, joka ohjaa kirjoittajaa kohti valmista tekstiä. Kirjoittamisen fantasian metodi on reflektoinnin tila, jossa kirjoittaja voi kohdata toiseutta ja rakentaa näiden kohtaamisten pohjalta kirjoittajaidentiteettiään uusiin, aiemmin tiedostamattomiin suuntiin. Painopiste ei ole tekstin tuottamisessa vaan eletyssä kokemuksessa ja sen sanoittamisessa.

SUHTEESSA KIELEEN, SUHTEESSA TOISEUTEEN

Lacaniolaista teoriaa on hyödynnetty aiemminkin kirjoittamisen tutkimuksessa, mutta Charalambous tuo tarkasteluun uutta nostamalla esiin esteettisen kokemuksen monitulkintaisuuden. Hänen lähtökohtanaan on, että kirjoittajan tulkinnat toiseuden hetkistä luovat uusia poetiikan mahdollisuuksia. Kirjoittaja löytää monitulkintaisten kirjoitusharjoitusten äärellä kielellisesti ja sisällöllisesti jotakin sellaista, mitä hän ei ole edes tiennyt etsivänsä. Tästä aukeaa ovi uuteen kirjoittamisen tapaan. Riittävän väljät tehtävänannot kirjoitusharjoituksissa voivatkin sysätä alkuun muutoksen siinä, miten opiskelija kirjoittaa, ja millaisia merkityksiä hän antaa kirjoittamiselleen. Charalambousin esittelemillä kirjoitusharjoituksilla on yhtymäkohtia kristevalaiseen poeettiseen kieleen. Monitulkintaisten harjoitusten avulla kirjoittaja pyrkii symbolisesta kohti reaalista, tavoittamatonta todellisuutta.

Perinteinen kirjoittamisen opetus, joka on usein tavoitehakuista ja rutiineja painottavaa, soti monella tapaa kirjoittamisen fantasian metodia vastaan. Charalambousin mukaan kirjoittaminen on kokemuksellista tietämystä, joka lisääntyy kokemusten ja harjoittelun myötä. Opiskelijat eivät kuitenkaan kykene hyödyntämään tätä tietämystä, jos he eivät opi ensin sanoittamaan uutta, vielä tuntematonta toiseutta tekstissään. Kirjoittamisen fantasia ei ole kiveen hakattu, tarkkarajainen metodi, jonka avulla kirjoittaja voi järjestelmällisesti paikantaa sokeita pisteitä kirjoittamisessaan. Pikemminkin se on metafora toiseuden häilyvälle läsnäololle kirjoittamisessa. Sen avulla kirjoittaja voi tarkastella tuntemattoman vaikutusta kirjoittamisprosessissaan.

Writing Fantasy and the Identity of the Writer: A Psychosocial Writer's Workbook kuuluu Palgrave Macmillanin luovuuden ja kulttuurin tutkimuksen julkaisusarjaan, joka edustaa sosiokulttuurista käännettä luovuuden tutkimuksessa. Siinä luovuutta ei enää tarkastella mustavalkoisesti yksilöllisenä ilmiönä eikä kulttuuria yksilön ulkopuolisena todellisuutena. Sen sijaan näiden välillä nähdään muutosvoimaista vuoro vaikutusta. Charalambous painottaakin, että kirjoittamisessa on läsnä monta ulottuvuutta, joista sekä kirjoittajan että kirjoittamisen opettajan olisi hyvä olla tietoisia. Kirjoittamisen fantasioiden tarkastelu ei koske ainoastaan yksittäistä kirjoittajaa vaan ympäröivää sosiokulttuurista todellisuutta. Näihin voitaneen lukea mukaan myös kirjoittajayhteisöt ja tekstilajit.

Charalambousin hyödyntämä sosiokulttuurinen viitekehys istuu luontevasti lacanilaiseen psykoanalyysiin, jonka mukaan yksilön suhde kieleen on erottamattomasti sidoksissa symboliseen, kuten yhteiskuntaan. Teoksessaan

hän kytkee luovan kirjoittamisen ja sen opetuksen tiiviisti kirjallisuuteen, kirjallisuusteoriaan sekä minuuteen. Kirjallisuuskatsauksen ja työkirjan asettaminen rinnakkain onkin Charalambousilta toimiva ratkaisu. Näin hän kietoo hienovaraisesti yhteen kirjoittamisen opetuksen ja tutkimuksen sekä niihin liittyvät sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset tekijät. Charalambous kartoittaa kattavasti tekijöitä, jotka ovat jääneet tutkimuskirjallisuudessa katveeseen, kuten miten luovaa kirjoittamista on eri aikakausina opetettu ja millä perustein. Näin hän onnistuu osoittamaan, että kirjoittaminen ei ole koskaan vain kirjoittamista. Ihminen rakentaa kirjoittamalla aina käsitystä itsestään, yhteisöstään ja ympäröivästä yhteiskunnasta. Rakentamalla suhdetta kieleen, kirjoittaja rakentaa samalla suhdetta itseensä ja maailmaan. Kielellinen elämä on aina suhteiden solmimista, sen harjoittelua.